

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

**ΑΠΟΦΑΣΗ
ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΚΤΟΥ**

**της προσφυγής υπ' αριθ. 389/03
την οποία κατέθεσαν οι \AA \AA \AA
κατά της Ελλάδος**

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Πρώτο Τμήμα), συνεδριάζον, την 24.11.2005, σε τμήμα, στη σύνθεση του οποίου μετέχουν οι δικαστές :

Λ. ΛΟΥΚΑΪΔΗΣ, *Πρόεδρος,*

Κ.Λ. ΡΟΖΑΚΗΣ,

F. TULKENS,

P. LORENZEN,

N. VAJIC,

S. BOTOUCCHAROVA,

A. KOVLER,

και ο S. NIELSEN, *Γραμματέας του Τμήματος.*

Έχον υπόψη την προρρηθείσα προσφυγή, η οποία εισήχθη την 13.12.2002.

Έχον υπόψη τις παρατηρήσεις τις οποίες υπέβαλε η διάδικος κυβέρνηση και εκείνες τις οποίες υπέβαλαν οι προσφεύγοντες προς αντίκρουση των ισχυρισμών της διαδίκου κυβερνήσεως.

Αφού διασκέφτηκε, εκδίδει την ακόλουθη απόφαση :

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Οι προσφεύγοντες, **ΕΛ ΑΞ Ε**, είναι Έλληνες υπήκοοι, γεννήθηκαν το 1938 και 1946 αντίστοιχα, και διαμένουν στο St. Sulrice Ελβετίας. Ο πρώτος προσφεύγων είναι σύζυγος της δεύτερης προσφεύγουσας. Εκπροσωπούνται ενώπιον του Δικαστηρίου από τον Δικηγόρο Θεσσαλονίκης Δ. Νικόπουλο. Η διάδικος κυβέρνηση εκπροσωπείται από τους εξουσιοδοτημένους εκπροσώπους του πληρεξουσίου της, Β. Κυριαζόπουλο, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και Σ. Τρεκλή, Δικαστική Αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

A. Οι ιδιαίτερες περιστάσεις της υποθέσεως

Τα πραγματικά περιστατικά, όπως εκτίθενται από τους διαδίκους, συνοψίζονται ως εξής.

1. Το πλαίσιο της υποθέσεως

Ο πρώτος προσφεύγων ήταν συνιδιοκτήτης με την αδελφή του, Α.Σ., οικοπέδου 344,80 τ.μ. κειμένου εντός της πόλεως της Θεσσαλονίκης. Την 29.12.1988, οι ανωτέρω υπέγραψαν συμβολαιογραφική πράξη η οποία περιείχε προσύμφωνο συστάσεως οριζοντίου ιδιοκτησίας και σύμβαση εργολαβίας επ' αντιπαροχή, για την ανέγερση πενταόροφης οικοδομής επί του προρρηθέντος οικοπέδου. Βάσει της εν λόγω συμφωνίας, ο εργολάβος Γ.Μ. δεσμευόταν ότι θα ανεγείρει εξόδοις του μία πενταόροφη πολυκατοικία. Ως αντιπαροχή, ο πρώτος προσφεύγων μεταβίβασε στον Γ.Μ. τα 500 χιλιοστά εξ αδιαίρετου του συνόλου του οικοπέδου. Από πλευράς του, ο Γ.Μ. αναλάμβανε τις εργασίες και να του παραδώσει το διαμέρισμα του πέμπτου ορόφου.

Την 7.12.1988, ο Γ.Μ. κατέθεσε αίτηση στο Γραφείο Πολεοδομίας της Νομαρχίας Θεσσαλονίκης, συνοδευόμενη από τις εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης και τα απαιτούμενα από την οικεία νομοθεσία δικαιολογητικά, προκειμένου να λάβει άδεια ανοικοδομήσεως πενταόροφης πολυκατοικίας επί του ως άνω οικοπέδου.

Την 23.5.1989, το Γραφείο Πολεοδομίας της Νομαρχίας Θεσσαλονίκης χορήγησε στον Γ.Μ. την οικοδομική άδεια (οικοδομική άδεια υπ' αριθ. 1529/1989).

Την 27.9.1989, ο πρώτος προσφεύγων μεταβίβασε στη δεύτερη προσφεύγουσα το 25% του διαμερίσματος του πέμπτου ορόφου ως δωρεά (συμβολαιογραφική πράξη υπ' αριθ. 4315/1989).

Την 25.10.1996, οι προσφεύγοντες πώλησαν το διαμέρισμα με συμβολαιογραφική πράξη στην Ε.Κ.

2. Η ακύρωση της οικοδομικής αδείας

Την 6.11.1989, ένας γείτονας των προσφευγόντων, ο Ρ.Κ., κατέθεσε αίτηση ακυρώσεως της υπ' αριθ. 1529/1989 οικοδομικής αδείας. Ο Γ.Μ. εκλήθη να παρέμβει στη διαδικασία ως δικαιούχος της οικοδομικής αδείας, αλλά δεν το έπραξε. Από την πλευρά τους, οι προσφεύγοντες δεν εκλήθησαν να παρέμβουν στη διαδικασία.

Την 19.9.1995, το Συμβούλιο της Επικρατείας έκανε δεκτή την προσφυγή του Ρ.Κ. Έκρινε ότι πριν από την εισαγωγή του Γ.Ο.Κ. (ν. 1577/1985), το σύστημα εγκαταστάσεως των κτιρίων στην περιοχή αυτή απαγόρευε την παράθεση εντός του ορίου τμήματος ιδιοκτησίας ομόρων κτιρίων (ν.δ. 8/1973). Η κατοικία του ενάγοντος Ρ.Κ. είχε ανεγερθεί σύμφωνα με αυτό το σύστημα, το οποίο καλείται «πανταχόθεν ελεύθερο». Η επίδικη οικοδομική άδεια είχε χορηγηθεί στον Γ.Μ. δυνάμει του ν. 1577/1985, ο οποίος επέτρεπε την ανέγερση οικοπέδων εντός του ορίου αυτού. Ωστόσο, κατά τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, παρόμοιο σύστημα συνιστούσε επιδείνωση της ισχύουσας πολεοδομικής καταστάσεως

(«πολεοδομικό κεκτημένο»), που αντέβαινε προς το άρθρο 24 του Συντάγματος με το οποίο κατοχυρώνεται το δικαίωμα στο περιβάλλον. Ως εκ τούτου, η προσβαλλόμενη οικοδομική άδεια ακυρώθηκε ως αντιβαίνουσα προς την προρρηθείσα συνταγματική διάταξη (απόφαση 4471/1995).

3. Οι διαδικασίες αποζημιώσεως του αγοραστή

Κατόπιν της ακυρώσεως της οικοδομικής αδειάς, ο αγοραστής του διαμερίσματος, Ε.Κ., προέβη σε διάφορες ενέργειες ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων.

Το 1997, ήγειρε ενώπιον του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης αγωγή ακυρώσεως της πωλήσεως για νομικό ελάττωμα του πωληθέντος πράγματος. Ζητούσε το ποσό των 44.647.783 δραχμών (περίπου 131.000 ευρώ) λόγω της ακυρώσεως της πωλήσεως και 14.475.000 δραχμές (περίπου 42.480 ευρώ) για ηθική βλάβη. Το δικαστήριο εξέδωσε το 2000 μία προδικαστική απόφαση, με την οποία διέταξε τη διεξαγωγή αποδείξεων προκειμένου να διαπιστώσει εάν υφίσταται ή μη εξωσυμβατική ευθύνη των προσφευγόντων.

Εξ άλλου, το 1997, ο Ε.Κ. κατέθεσε ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων αίτηση προσωρινών μέτρων. Η αίτηση αυτή έγινε δεκτή, και ο Ε.Κ. ενέγραψε προσημείωση υποθήκης επί πολλών ακινήτων των προσφευγόντων για ποσό 42.370.000 δραχμών (περίπου 124.000 ευρώ).

Το 2000, ο Ε.Κ. ήγειρε ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων νέα αγωγή σε βάρος των προσφευγόντων. Οι προσφεύγοντες δεν διευκρινίζουν ποιο είναι το περιεχόμενο της αγωγής αυτής.

Το 2001, προ του κινδύνου να υποχρεωθούν να καταβάλουν στον Ε.Κ. πολλά εκατομμύρια δραχμές ως αποζημίωση, οι προσφεύγοντες προέβησαν σε εξώδικη επίλυση της διαφοράς με τον Ε.Κ. Του κατέβαλαν 9.000.000 δραχμές (περίπου 27.000 ευρώ) ως αποζημίωση για τον παράνομο χαρακτήρα του πωληθέντος ακινήτου.

4. Η διαδικασία τριτανακοπήs την οποία ήγειραν οι προσφεύγοντες

Οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι έλαβαν γνώση της απόφασεως 4471/1995, με την οποία ακυρώθηκε η άδεια κατασκευής του διαμερίσματός τους, την 7.3.1997, αφού έλαβαν με φαξ εξώδικη πρόσκληση – ειδοποίηση εκ μέρους του δικηγόρου του Ε.Κ.

Την 17.3.1997, κατέθεσαν ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας τριτανακοπή της απόφασεως 4471/1995. Ισχυρίζονταν ότι η διαδικασία ακυρώσεως της οικοδομικής αδείας, η οποία είχε διεξαχθεί εν τη απουσία τους, είχε παραβιάσει το δικαίωμά τους προσβάσεως σε δικαστήριο. Επικαλούμενοι τα άρθρα 17 του Συντάγματος της Ελλάδος και το άρθρο 1 του πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως, ισχυρίζονταν περαιτέρω ότι η απόφαση 4471/1995 είχε παραβιάσει το δικαίωμά τους στον σεβασμό της περιουσίας τους.

Η συζήτηση της υποθέσεως ορίσθηκε αρχικά για τη δικάσιμο της 4.11.1997. Μετά από ένδεκα αναβολές, η υπόθεση συζητήθηκε εν τέλει την 24.10.2000. Ένας από τους δικαστές που εξέτασε την υπόθεση, είχε στο παρελθόν συμμετάσχει στη σύνθεση του ανωτάτου δικαστηρίου που είχε αποφανθεί επί της αιτήσεως ακυρώσεως της οικοδομικής αδείας υπ' αριθ. 1529/1989.

Την 20.11.2001, το Συμβούλιο της Επικρατείας απέρριψε την τριτανακοπή των προσφευγόντων. Υπενθυμίζοντας τη νομολογία του όσον αφορά το πολεοδομικό κεκτημένο, το Συμβούλιο της Επικρατείας συμπέρανε ότι ορθώς η απόφαση 4471/1995 είχε ακυρώσει την οικοδομική άδεια. Περαιτέρω, έκρινε ότι το δικαίωμα στον σεβασμό της περιουσίας των προσφευγόντων δεν είχε θιγεί από την ακύρωση της οικοδομικής αδείας επειδή στην προκειμένη περίπτωση η εκμετάλλευση της ακινήτου ιδιοκτησίας των προσφευγόντων και η απόκτηση διαμερίσματος είχαν γίνει βάσει παρανόμου οικοδομικής αδείας (απόφαση 4038/2001). Την 13.6.2002, η εν λόγω απόφαση καθαρογράφηκε και θεωρήθηκε.

Έκτοτε, η διοίκηση δεν προέβη στην κατεδάφιση του επίδικου κτιρίου.

B. Το οικείο εσωτερικό δίκαιο

1. Τα σχετικά άρθρα του Συντάγματος έχουν ως εξής :

Άρθρο 17

«1. Η ιδιοκτησία τελεί υπό την προστασία του Κράτους, τα δικαιώματα όμως που απορρέουν από αυτή δεν μπορούν να ασκούνται σε βάρος του γενικού συμφέροντος.

2. Κανένας δεν στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνο για δημόσια ωφέλεια που έχει αποδειχθεί με τον προσήκοντα τρόπο, όταν και όπως νόμος ορίζει, και πάντοτε αφού προηγηθεί πλήρης αποζημίωση, που να ανταποκρίνεται στην αξία την οποία είχε το απαλλοτριούμενο κατά τον χρόνο της συζήτησης στο δικαστήριο για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης. Αν ζητηθεί απευθείας ο οριστικός προσδιορισμός της αποζημίωσης, λαμβάνεται υπόψη η αξία κατά τον χρόνο της σχετικής συζήτησης στο δικαστήριο (...)

Άρθρο 24 § 1

Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους. Για τη διαφύλαξή του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα.

Νόμος ορίζει τα σχετικά με την προστασία των δασών και γενικά των δασικών εκτάσεων. Απαγορεύεται η μεταβολή του προορισμού των δημοσίων δασών και των δημοσίων δασικών εκτάσεων, εκτός εάν προέχει για την Εθνική Οικονομία η αγροτική εκμετάλλευση ή άλλη τους χρήση, που την επιβάλλει το δημόσιο συμφέρον.»

2. Το άρθρο 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα ορίζει ότι :

«Ένεκα παρανόμων πράξεων ή παραλείψεων των οργάνων του δημοσίου κατά την ενάσκηση της ανατεθειμένης σε αυτούς δημοσίας εξουσίας, το δημόσιο ενέχεται σε αποζημίωση, εκτός αν η πράξη ή η

παράλειψη εγένετο κατά παράβαση διατάξεως κειμένης χάριν του γενικού συμφέροντος. Μετά του δημοσίου ενέχεται εις ολόκληρο και το υπαίτιο πρόσωπο, επιφυλασσομένων των περί ευθύνης υπουργών ειδικών διατάξεων.»

Με το άρθρο αυτό θεσπίζεται η έννοια της ειδικής επιζήμιας πράξεως δημοσίου δικαίου, η οποία συνεπάγεται εξωσυμβατική ευθύνη του Δημοσίου. Η ευθύνη αυτή προκύπτει από παράνομες πράξεις ή παραλείψεις. Οι πράξεις αυτές, είναι δυνατό να είναι, όχι μόνον πράξεις νομικής φύσεως, αλλά και υλικές πράξεις της διοικήσεως, συμπεριλαμβανομένων των κατ' αρχή μη εκτελεστών πράξεων (Κυριακόπουλου, *Αστικός Κώδικας - Σχόλια*, άρθρο 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα, αρ. 23, Φίλιου, *Δίκαιο των Συμβάσεων*, ειδικό μέρος, τόμος 6, ευθύνη από αξιόποινη πράξη 1977, παρ. 48 Β 112, Ε. Σπηλιωτόπουλου, *Διοικητικό Δίκαιο*, τρίτη έκδοση, παρ. 217, ΑΠ 535/1971, ΝοΒ ΙΘ 1414, ΑΠ 492/1967, ΝοΒ ΙΣΤ 75).

Το παραδεκτό της αγωγής αποζημιώσεως υπόκειται σε μία προϋπόθεση : την παράνομη φύση της πράξεως ή της παραλείψεως.

3. Δυνάμει του άρθρου 51 του π.δ. 18/1989 περί κωδικοποιήσεως των διατάξεων των νόμων περί του Συμβουλίου της Επικρατείας, τα πρόσωπα τα οποία δεν υπήρξαν διάδικοι ούτε εκπροσωπήθηκαν σε δίκη, διαθέτουν προθεσμία εξήντα ημερών για να καταθέσουν τριτανακοπή κατά αποφάσεως του Συμβουλίου της Επικρατείας, με την οποία ζημιώνονται. Στην περίπτωση κατά την οποία η τριτανακοπή – η οποία δεν έχει ανασταλτική ισχύ – αποδειχθεί βάσιμη, η προσβαλλόμενη απόφαση ακυρώνεται αναδρομικά και επανεξετάζεται η αρχική αίτηση ακυρώσεως.

ΑΙΤΙΑΣΕΙΣ

1. Επικαλούμενοι το άρθρο 6 § 1 της Συμβάσεως, οι προσφεύγοντες διατυπώνουν παράπονα όσον αφορά τη διάρκεια της διαδικασίας ακυρώσεως της οικοδομικής αδείας, μετά την ολοκλήρωση της οποίας υιοθετήθηκε η

απόφαση 4471/1995 του Συμβουλίου της Επικρατείας, και όσον αφορά τη διάρκεια της διαδικασίας τριτανακοπής της εν λόγω αποφάσεως.

2. Επικαλούμενοι τα άρθρα 6 § 1 και 13 της Συμβάσεως, οι προσφεύγοντες παραπονούνται ότι δεν έτυχαν πραγματικής δικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων τους και ότι το Συμβούλιο της Επικρατείας δεν υπήρξε αμερόληπτο δικαστήριο.

3. Επικαλούμενοι το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1, οι προσφεύγοντες παραπονούνται, τέλος, ότι παραβιάσθηκε το δικαίωμά τους στον σεβασμό της περιουσίας τους.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΟΜΟ

A. Επί της περί απαραδέκτου της προσφυγής ενστάσεως λόγω εκπροθέσμου υποβολής

Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι η προσφυγή είναι εκπρόθεσμη, αφού εισήχθη την 19.12.2002, δηλαδή έξι και πλέον μήνες μετά την 13.6.2002, ημερομηνία κατά την οποία η απόφαση 4038/2001 του Συμβουλίου της Επικρατείας καθαρογράφηκε και θεωρήθηκε.

Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η παρούσα προσφυγή εισήχθη την 13.12.2002, επομένως εντός έξι μηνών από της 13.6.2002, ημερομηνία κατά την οποία η απόφαση 4038/2001 του Συμβουλίου της Επικρατείας καθαρογράφηκε και θεωρήθηκε.

Ως εκ τούτου, πρέπει να απορριφθεί η ένσταση της Κυβερνήσεως.

B. Επί του παραδεκτού των αιτιάσεων

1. Όσον αφορά τις σχετικές προς τη διαδικασία ακυρώσεως της οικοδομικής αδείας αιτιάσεις

Οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι λόγω της διάρκειας της διαδικασίας ακυρώσεως παραβιάσθηκε η αρχή της «ευλόγου προθεσμίας». Παραπονούνται, περαιτέρω, ότι δεν εκλήθησαν να συμμετάσχουν στη

διαδικασία η οποία ηγέρθη το 1989 ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας από τον γείτονά τους με σκοπό την ακύρωση της άδειας για την ανέγερση της οικοδομής τους. Επικαλούνται το άρθρο 6 § 1 της Συμβάσεως, το οποίο ορίζει τα εξής σχετικά :

«Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα η υπόθεσή του να δικαστεί δίκαια (...) εντός ευλόγου προθεσμίας από (...) δικαστήριο, το οποίο (...) θα αποφασίσει (...) για της αμφισβητήσεις επί των αστικής φύσεως δικαιωμάτων και υποχρεώσεών του (...)»

Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η διαδικασία αυτή περατώθηκε με την απόφαση 4471/1995, η οποία εξεδόθη την 19.9.1995. Οι προσφεύγοντες δηλώνουν ότι έλαβαν γνώση της αποφάσεως αυτής την 7.3.1997, όταν έλαβαν με φαξ την εξώδικη πρόσκληση – ειδοποίηση εκ μέρους του δικηγόρου του Ε.Κ., δηλαδή έξι και πλέον μήνες πριν από τις 13.12.2002, ημερομηνία εισαγωγής της προσφυγής. Οι προσφεύγοντες δεν επικαλούνται κάποιο λόγο που θα τους απάλλαζε της υποχρεώσεώς τους να προσφύγουν ενώπιον του Δικαστηρίου εντός προθεσμίας έξι μηνών από της ημερομηνίας αυτής.

Επομένως, οι αιτιάσεις αυτές διατυπώνονται εκπρόθεσμα και πρέπει να απορριφθούν κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 1 και 4 της Συμβάσεως.

2. Όσον αφορά τις σχετικές προς την τριτανακοπή αιτιάσεις

α. Περί της διάρκειας της διαδικασίας

Οι προσφεύγοντες παραπονούνται ότι λόγω της διάρκειας της τριτανακοπής παραβιάσθηκε η αρχή της «ευλόγου προθεσμίας».

Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι ο βοηθός εισηγητή αντικαταστάθηκε και ότι οι προσφεύγοντες κατέθεσαν υπόμνημα με το οποίο προέβαλλαν περαιτέρω λόγους, γεγονός το οποίο παρεμπόδισε την πρόοδο της διαδικασίας. Επίσης, η Κυβέρνηση προβάλλει ότι ο φόρτος του

Συμβουλίου της Επικρατείας δεν επέτρεψε την εξέταση της υποθέσεως εντός συντομότερου χρονικού διαστήματος.

Οι προσφεύγοντες επισημαίνουν ότι οι λόγοι τους οποίους επικαλείται η Κυβέρνηση, δεν δικαιολογούν το γεγονός ότι η συζήτηση της υποθέσεως ανεβλήθη ένδεκα φορές.

Το Δικαστήριο εκτιμά, υπό το φως των κριτηρίων που έχει θεσπίσει με τη νομολογία του όσον αφορά την «εύλογη προθεσμία», και λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων, στο σύνολό τους, τα οποία διαθέτει, ότι πρέπει η αιτίαση αυτή να εξεταστεί κατ' ουσία.

β. Περί της μη αμεροληψίας του Συμβουλίου της Επικρατείας και του πραγματικού χαρακτήρα της τριτανakoπήs

Επικαλούμενοι το άρθρο 6 § 1 της Συμβάσεως, οι προσφεύγοντες παραπονούνται ότι το ανώτατο δικαστήριο το οποίο απεφάνθη επί της προσφυγής τους κατά της αποφάσεως 4471/1995, δεν ήταν αμερόληπτο, στο βαθμό που ένας από τους δικαστές που εξέτασαν την υπόθεση, είχε συμμετάσχει και στη σύνθεση που εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση. Επίσης, οι προσφεύγοντες παραπονούνται ότι η τριτανakoπή την οποία μπόρεσαν να καταθέσουν κατά της αποφάσεως με την οποία ακυρώθηκε η οικοδομική άδεια, δεν ήταν πραγματική προσφυγή που θα τους επέτρεπε να καταγγείλουν την παραβίαση των περιουσιακών τους δικαιωμάτων. Ειδικότερα, αναφέρουν ότι η επίμαχη απόφαση ήταν άμεσα εκτελεστή, διότι η τριτανakoπή, η οποία, ούτως ή άλλως, δεν ευδοκίμησε, δεν είχε ανασταλτική ισχύ. Επικαλούνται τα άρθρα 6 § 1 και 13 της Συμβάσεως. Το τελευταίο ορίζει ότι :

«Κάθε πρόσωπο του οποίου τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που αναγνωρίζονται στην (...) Σύμβαση παραβιάσθηκαν, έχει δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής, έστω και αν η παραβίαση διαπράχθηκε από πρόσωπο που ενεργεί κατά την άσκηση των δημοσίων καθηκόντων του.»

ι. Στο βαθμό που οι προσφεύγοντες διατυπώνουν παράπονα για την έλλειψη αμεροληψίας του ανωτάτου δικαστηρίου, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι οι προσφεύγοντες δεν ζήτησαν την εξαίρεση του εν λόγω δικαστικού λειτουργού. Εξ άλλου, δεν επικαλούνται κανένα λόγο που θα μπορούσε να τους απαλλάξει από την υποχρέωση να χρησιμοποιήσουν αυτό το ένδικο μέσο.

Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο εκτιμά ότι οι προσφεύγοντες δεν επέστησαν την προσοχή του ανωτάτου δικαστηρίου επί του προβλήματος, για το οποίο ήδη προσφεύγουν ενώπιον του Δικαστηρίου και επομένως δεν εξήντησαν εγκύρως τα ένδικα μέσα τα οποία τους προσέφερε το ελληνικό δίκαιο (βλ., *Κουστελίδου κατά της Ελλάδος* (déc.), n° 35044/02, 20 Νοεμβρίου 2003).

Κατά συνέπεια, πρέπει η αιτίαση αυτή να απορριφθεί λόγω μη εξαντλήσεως των εσωτερικών ενδίκων μέσων, κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 1 και 4 της Συμβάσεως.

ii. Στο βαθμό που οι προσφεύγοντες παραπονούνται ότι η τριτανακοπή δεν ήταν πραγματική προσφυγή, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το άρθρο 13 της Συμβάσεως εγγυάται την ύπαρξη, στο εσωτερικό δίκαιο, προσφυγής που επιτρέπει να προβάλλονται δικαιώματα και ελευθερίες της Συμβάσεως, έτσι όπως τα εγγυάται η Σύμβαση. Η διάταξη αυτή απαιτεί επομένως εσωτερική προσφυγή που επιτρέπει τη γνώση του περιεχομένου μιας «μαχητής αιτιάσεως» η οποία βασίζεται στη Σύμβαση και προσφέρει την κατάλληλη επανόρθωση, ακόμα και αν τα Συμβαλλόμενα Κράτη χαίρουν ενός περιθωρίου εκτιμήσεως όσον αφορά τον τρόπο συμμορφώσεως προς τις προβλεπόμενες από τη διάταξη αυτή υποχρεώσεις. Το βάρος της υποχρεώσεως που απορρέει από το άρθρο 13, διαφοροποιείται και σε συνάρτηση με τη φύση της αιτιάσεως που ο προσφεύγων στηρίζει στη Σύμβαση. Εντούτοις, η προσφυγή που απαιτείται από το άρθρο 13, πρέπει να

είναι «πραγματική» στην πράξη όπως και στο δίκαιο (βλ., μεταξύ πολλών άλλων, *Z. κ.λ.π. κατά του Ηνωμένου Βασιλείου* [GC], n° 29392/95, § 108, CEDH 2001-V). Ο «πραγματικός χαρακτήρας» μιας «προσφυγής» κατά την έννοια του άρθρου 13 δεν εξαρτάται από τη βεβαιότητα ευνοϊκής για τον προσφεύγοντα εκβάσεως (*Kudla κατά της Πολωνίας* [GC], n° 30210/96, § 157, CEDH 2000-XI).

Στην παρούσα υπόθεση, οι προσφεύγοντες παραπονούνται ειδικότερα ότι η τριτανακοπή δεν είχε ανασταλτική ισχύ ούτε το αποτέλεσμα το οποίο επιθυμούσαν, δηλαδή την ακύρωση της αποφάσεως 4471/1995.

Το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι ο πραγματικός χαρακτήρας των προσφυγών που απαιτούνται από το άρθρο 13, προϋποθέτει ότι μπορούν να εμποδίσουν την εκτέλεση των μέτρων τα οποία αντιβαίνουν προς τη Σύμβαση και των οποίων οι συνέπειες είναι εν δυνάμει μη αναστρέψιμες, διευκρινίζοντας ωστόσο ότι τα Συμβαλλόμενα Κράτη χαίρουν περιθωρίου εκτιμήσεως όσον αφορά τον τρόπο συμμορφώσεως προς τις υποχρεώσεις οι οποίες απορρέουν για αυτά από το άρθρο 13 (*Καψάλης και Νίνα Καψάλη κατά της Ελλάδος* (déc.), n° 20937/03, 23 Σεπτεμβρίου 2004). Εντούτοις, όπως προκύπτει από τη δικογραφία, δεν έχει μέχρι σήμερα ληφθεί κάποιο μέτρο σε βάρος των προσφευγόντων δυνάμει της αποφάσεως 4471/1995. Εάν θεωρητικά υπήρχε κίνδυνος που συνδεόταν με τη δυνατότητα εκτέλεσεως της προσβαλλόμενης αποφάσεως ενώ εκκρεμούσε η τριτανακοπή ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, ο κίνδυνος αυτός δεν επαληθεύθηκε. Οι προσφεύγοντες δεν έχουν επομένως υποστεί κάποια ζημία επειδή η τριτανακοπή δεν είχε ανασταλτική ισχύ. Περαιτέρω, οι προσφεύγοντες δεν απέδειξαν ότι δεν μπορούσαν να ζητήσουν την αναστολή εκτέλεσεως των μέτρων που ενδεχομένως θα λαμβάνονταν σε βάρος τους.

Το Δικαστήριο θεωρεί εξ άλλου ότι οι προσφεύγοντες δεν μπορούν να αρνηθούν ότι η υπόθεσή τους συζητήθηκε ενώπιον του ανωτάτου δικαστηρίου

στο πλαίσιο διαδικασίας αντιμωλία διαδίκων, κατά την οποία μπόρεσαν να παρουσιάσουν όλα τα επιχειρήματα προς υπεράσπιση της υποθέσεώς τους. Πράγματι, συμφωνώντας με το Συμβούλιο της Επικρατείας, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η τριτανακοπή των προσφευγόντων οδήγησε στην πλήρη επανεξέταση της υποθέσεως τόσο κατ' ουσία όσο και κατά το νόμο και ότι θα είχε ως αποτέλεσμα, εάν αποδεικνυόταν ότι είναι βάσιμη, την ακύρωση της προσβαλλόμενης αποφάσεως με αναδρομική ισχύ. Το γεγονός ότι η προσφυγή των προσφευγόντων απερρίφθη, δεν μπορεί να συνεπάγεται αμφισβήτηση της αποτελεσματικότητάς της, αφού ο όρος «προσφυγή» του άρθρου 13 δεν σημαίνει προσφυγή με εξασφαλισμένη επιτυχή έκβαση (βλ. *Κουσελίδου κατά της Ελλάδος*, ο.α.).

Εν όψει των ανωτέρω, ακόμα και αν οι αιτιάσεις των προσφευγόντων μπορούν να θεωρηθούν «μαχητές» κατά την έννοια του άρθρου 13 της Συμβάσεως, το Δικαστήριο εκτιμά ότι οι προσφεύγοντες έτυχαν καταλλήλου και επαρκούς προσφυγής για να προβάλουν τα δικαιώματά τους.

Κατά συνέπεια, η αίτηση αυτή είναι προδήλως αβάσιμη και πρέπει να απορριφθεί κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 3 και 4 της Συμβάσεως.

3. Όσον αφορά τη σχετική με το δικαίωμα στην προστασία της περιουσίας αίτηση

Οι προσφεύγοντες παραπονούνται, τέλος, για παραβίαση του δικαιώματός τους στο σεβασμό της περιουσίας τους. Αναφέρουν ότι η ακύρωση, από το Συμβούλιο της Επικρατείας, της οικοδομικής αδείας είχε ως αποτέλεσμα να θεωρηθεί το διαμέρισμά τους παράνομο, χωρίς να ευθύνονται οι ίδιοι. Κατά τους προσφεύγοντες, η κατάσταση αυτή τους υποχρέωσε στη συνέχεια να αποζημιώσουν τον Ε.Κ. για το παράνομο καθεστώς του διαμερίσματός τους. Επικαλούνται το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1, το οποίο έχει ως εξής :

«Παν φυσικό ή νομικό πρόσωπο δικαιούται σεβασμού της περιουσίας του. Ουδείς δύναται να στερηθεί της ιδιοκτησίας αυτού ειμή δια λόγους δημοσίας ωφελείας και υπό τους προβλεπόμενους υπό του νόμου και των γενικών αρχών του διεθνούς δικαίου όρους.

Οι προαναφερόμενες διατάξεις δεν θίγουν το δικαίωμα παντός Κράτους όπως θέσει σε ισχύ νόμους τους οποίους ήθελε κρίνει αναγκαίους προς ρύθμιση της χρήσεως αγαθών συμφώνως προς το δημόσιο συμφέρον ή προς εξασφάλιση της καταβολής φόρων ή άλλων εισφορών ή προστίμων.»

Η Κυβέρνηση αναφέρει ότι οι προσφεύγοντες δεν εξήντησαν τα εσωτερικά ένδικα μέσα. Ειδικότερα, προβάλλει ότι οι προσφεύγοντες μπορούσαν να εισάγουν αγωγή αποζημιώσεως κατά του Δημοσίου, βάσει των άρθρων 105 και 106 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα, λόγω της χορηγήσεως, από τη διοίκηση, οικοδομικής αδείας, την οποία, στη συνέχεια, το ανώτατο διοικητικό δικαστήριο έκρινε παράνομη. Επικουρικά, η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι η αιτίαση αυτή είναι αβάσιμη.

Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι δεν πρέπει να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τη μη νομιμότητα της οικοδομικής αδείας, που διαπίστωσε το Συμβούλιο της Επικρατείας έξι έτη μετά τη χορήγησή της. Πράγματι, οι προσφεύγοντες είχαν, με κάθε νομιμότητα, κτίσει το διαμέρισμά τους και, επιπλέον, το πώλησαν στον Ε.Κ. πεπεισμένοι ότι ήταν ελεύθερο κάθε νομικού ελαττώματος. Όσον αφορά την αγωγή αποζημιώσεως κατά του Δημοσίου, οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι κατά πάσα πιθανότητα τα διοικητικά δικαστήρια δεν θα τους επιδίκαζαν αποζημίωση. Πολύ περισσότερο αφού, στην προκειμένη περίπτωση, η ζημία τους δεν είναι αποτέλεσμα πράξεων της διοικήσεως αλλά απορρέει αντιθέτως άμεσα από τις αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας που ακύρωσε την οικοδομική άδεια και στη συνέχεια την τριτανακοπή τους.

Ακόμα και αν η αιτίαση αυτή δεν προβάλλεται εκπρόθεσμα, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι οι προσφεύγοντες έλαβαν γνώση της

διαδικασίας ακυρώσεως της οικοδομικής αδείας την 7.3.1997, αφ' ενός, και, αφ' ετέρου, του γεγονότος ότι προέβησαν σε συμβιβασμό με τον Ε.Κ. το 2001, επομένως έξι πλέον μήνες πριν από την εισαγωγή της παρούσας προσφυγής, το Δικαστήριο θεωρεί ότι η αιτίαση αυτή είναι απαράδεκτη για τους ακόλουθους λόγους.

Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το θεμέλιο του κανόνα της εξαντλήσεως των εσωτερικών ενδίκων μέσων, που περιέχεται στο άρθρο 35 § 1 της Συμβάσεως, συνίσταται στο ότι πριν προσφύγει ενώπιον διεθνούς δικαστηρίου, πρέπει ο προσφεύγων να έχει δώσει στο υπόλογο Κράτος τη δυνατότητα να θεραπεύσει τις επικαλούμενες παραβιάσεις με εσωτερικά μέσα, κάνοντας χρήση των ενδίκων βοηθημάτων τα οποία προσφέρει η εθνική νομοθεσία, αρκεί να αποδεικνύονται αποτελεσματικά και επαρκή (βλ., μεταξύ άλλων, *Fressoz και Roire κατά της Γαλλίας* [GC], n° 29183/95, § 37, CEDH 1999-I). Πράγματι, το άρθρο 35 § 1 της Συμβάσεως δεν ορίζει την εξάντληση παρά μόνο των ενδίκων μέσων που είναι σχετικά προς τις επίμαχες παραβιάσεις και συγχρόνως διαθέσιμα και κατάλληλα. Πρέπει να υφίστανται σε επαρκή βαθμό βεβαιότητας όχι μόνο στη θεωρία αλλά και στην πράξη, άλλως στερούνται του επιθυμητού πραγματικού χαρακτήρα και της προσβασιμότητας. Έγκειται στο διάδικο Κράτος να αποδείξει ότι συντρέχουν όλες αυτές οι προϋποθέσεις (βλ., μεταξύ άλλων, *Dalia κατά της Γαλλίας*, 19 Φεβρουαρίου 1998, *Recueil des arrêts et décisions* 1997-I, σελ. 87, § 38).

Κατ' αρχή, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι κατά την έννοια του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1, είναι δυνατόν να θεωρηθούν υπεύθυνα τα Κράτη στο πλαίσιο αυτής της διατάξεως όταν προκαλούν το δικαιολογημένο αίσθημα των προσφευγόντων ότι μπορούν να εκμεταλλεύονται ειρηνικά την περιουσία τους, για να το ανατρέπουν εκ των υστέρων (βλ., *Fredin κατά της Σουηδίας* (υπ' αριθ. 1), απόφαση της 18ης Φεβρουαρίου 1991, série A n° 192, σελ. 17-18, § 54).

Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι οι προσφεύγοντες θα μπορούσαν να προσφύγουν ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων για να ζητήσουν αποζημίωση πάνω στην προαναφερόμενη βάση. Πράγματι, κατά την πάγια νομολογία των διοικητικών δικαστηρίων, αγωγή αποζημιώσεως η οποία στηρίζεται στο άρθρο 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα, γίνεται δεκτή, όταν η επιζήμια πράξη ή παράλειψη οφείλεται σε υπέρβαση των ορίων της διακριτικής ευχέρειας της διοικήσεως ή σε παραβίαση της γενικής αρχής της χρηστής διοικήσεως. Στην προκειμένη περίπτωση, οι προσφεύγοντες θα μπορούσαν να προβάλουν ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων ότι η χορήγηση, από τη διοίκηση, οικοδομικής αδειάς, η οποία στη συνέχεια κρίθηκε παράνομη από το Συμβούλιο της Επικρατείας, δεν συμβιβάζεται με την αρχή της χρηστής διοικήσεως. Εν όψει των ανωτέρω, το Δικαστήριο είναι της γνώμης ότι μία αγωγή αποζημιώσεως βάσει του άρθρου 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα, θα ήταν, στην προκειμένη περίπτωση, προσφυγή διαθέσιμη και κατάλληλη κατά την έννοια του άρθρου 35 § 1 της Συμβάσεως (βλ., *Ρουσσάκης κ.λ.π. κατά της Ελλάδος* (déc.), n° 15945/02, 8 Ιανουαρίου 2004 και *Αμαλία Α.Ε. & Κουλουβάτος Α.Ε. κατά της Ελλάδος* (déc.), n° 20363/02, 28 Οκτωβρίου 2004).

Επομένως, το Δικαστήριο θεωρεί ότι παραλείποντας να εγείρουν ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων αγωγή αποζημιώσεως, οι προσφεύγοντες δεν παρείχαν στις εθνικές αρχές την ευκαιρία να επανορθώσουν την κατάσταση, για την οποία ήδη παραπονούνται ενώπιον του Δικαστηρίου.

Ως εκ τούτου, πρέπει η αιτίαση αυτή να απορριφθεί λόγω μη εξαντλήσεως των εσωτερικών ενδίκων μέσων, κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 1 και 4 της Συμβάσεως.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο, ομόφωνα,

Κάνει δεκτή την αιτίαση των προσφευγόντων όσον αφορά τη διάρκεια της τριτανακοπής, επιφυλασσομένων όλων των λόγων ουσίας.

Απορρίπτει την προσφυγή ως απαράδεκτη κατά τα λοιπά.

[υπογραφή]

/ Søren NIELSEN /

Γραμματέας

[υπογραφή]

/ Λουκής ΛΟΥΚΑΪΔΗΣ /

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση από το συνημμένο υπηρεσιακό έγγραφο στη Γαλλική γλώσσα.

Η Μεταφράστρια

Μαρία Π. Παπαδοπούλου